

ΓΝΩΣΤΑ ΚΑΙ ΑΓΝΩΣΤΑ

Γράφει ο Αντώνης Αμπατζής → ampandonis@gmail.com

CARE DRAIN. ΔΙΑΡΡΟΗ “ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ”

Ενα πολύ ενδιαφέρον θέμα που αναπτύχθηκε από τα ελληνικά μέσα ενημέρωσης είναι το care drain. Μέχρι και σήμερα γνωρίζαμε ότι υπάρχει μόνο το brain drain.

Μετά το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα, το φαινόμενο του brain drain (διαρροή εγκεφάλων) έγινε ιδιαίτερα έντονο, απασχολώντας την ελληνική κοινή γνώμη. Ένα πολύ ενδιαφέρον άρθρο που δημοσιεύθηκε στην πρωινή εφημερίδα “Καθημερινή” και έχει να κάνει με έναν νέο όρο που πολύ από εμάς και νεοφερμένους αλλά και πιά παλιούς μετανάστες το έχουμε αντιμετωπίσει ή το αντιμετωπίζουμε αυτή την στιγμή.

Ο 52χρονος Τζοριζ Παπαδόπουλος είναι χρηματοοικονομικός σύμβουλος στις ΗΠΑ. Έχουν περάσει πάνω από 30 χρόνια από τότε που έφυγε για τις ΗΠΑ για σπουδές, όπου και παρέμεινε δημιουργώντας μια επιτυχημένη καριέρα και μια ευτυχομένη οικογένεια. Όμως, η σκέψη δεν ξεμακρύνει από τη Λάρισα, όπου ζει η μητέρα του. Είναι καλά; Πότε θα χτυπήσει το τηλέφωνο για κάτι επείγον; «Όλοι οι Έλληνες που έχουν μεταναστεύσει στο εξωτερικό, αφήνοντας τους γονείς τους πίσω στην πατρίδα, ζουν με την ενοχή ότι δεν μπορούν να τους φροντίσουν με τον τρόπο που θα ήθελαν» λέει στην «Κ» ο κ. Παπαδόπουλος, που ταξιδεύει στην Ελλάδα πολύ συχνά. «Έγινε πολύ χειρότερο από τότε που η μητέρα μου έμεινε μόνη μετά τον θάνατο του πατέρα μου, πριν από 11 χρόνια. Και φυσικά όσο περνούν τα χρόνια είναι όλο και δυσκολότερο, αφού η υγεία της γίνεται όλο και πιο εύθραυστη».

Είναι μια νέα πραγματικότητα για την ελληνική κοινωνία. Σε μια χώρα όπου η οικογένεια ήταν ο βασικός πυλώνας φροντίδας των ηλικιωμένων, σήμερα πολλοί γονείς γερνούν μόνοι, μακριά από τα παιδιά τους τα οποία έχουν στήσει τις ζωές τους στο εξωτερικό. Ο καθηγητής Ψυχιατρικής στην Α΄

Ψυχιατρική Κλινική του ΕΚΠΑ στο Αιγινήτειο Νοσοκομείο και υπεύθυνος της Μονάδας Ψυχογεριατρικής κ. Αντώνης Πολίτης, παρατηρεί τα τελευταία χρόνια να εμφανίζονται στο νοσοκομείο και τα ειδικά ιατρεία όλο και περισσότεροι ηλικιωμένοι με προβλήματα μνήμης, οι οποίοι είναι μόνοι. «Αυτό που βλέπουμε είναι ότι εκτός από τους ανθρώπους που είναι μοναχικοί, αυτούς που για παράδειγμα δεν έχουν παντρευτεί ποτέ, υπάρχει και ένας μεγάλος αριθμός ανθρώπων που είναι μόνοι γιατί τα παιδιά τους έχουν φύγει στο εξωτερικό».

Πρόκειται για παιδιά του λεγόμενου brain drain, τη διαρροή εγκεφάλων που βέβαια είχε ξεκινήσει σιγά-σιγά, πολύ πριν από την οικονομική κρίση, τα οποία μετανάστευσαν πριν από 20-30 χρόνια για σπουδές ή δουλειά και παρέμειναν στο εξωτερικό. Σήμερα, οι γονείς αυτών των παιδιών αρχίζουν να γερνούν, πλησιάζοντας ή ξεπερνώντας τα 80, εμφανίζοντας πια προβλήματα νοητικής και σωματικής έκπτωσης. «Αρχίζουν να γεννώνται δυσκολίες το πώς τα παιδιά θα φροντίζουν αυτούς τους γονείς. Έχει δημιουργηθεί ένα κενό φροντίδας» λέει ο κ. Πολίτης, που τονίζει ότι το φαινόμενο θα ενταθεί καθώς θα μεγαλώνουν οι γονείς των μεταναστών της κρίσης.

«Μαζί με το brain drain, υπάρχει και το care drain. Την περίοδο της κρίσης, εκτός από ένα μεγάλο κομμάτι εξειδικευμένου προσωπικού, έφυγε από τη χώρα και ένα κομμάτι της φροντίδας. Σε βάθος χρόνου, όταν οι γονείς τους φτάσουν τα 80, θα δημιουργηθεί ένα κενό φροντίδας που δεν ξέρω αν είμαστε έτοιμοι να καλύψουμε», προσθέτει, σημειώνοντας πως παράλληλα τα παιδιά αναπτύσσουν έντονα αισθήματα ενοχής. «Και η απόσταση λειτουργεί πολλαπλασιαστικά, επιτείνοντας την αγωνία τους», εξηγεί ο ίδιος.

Την ίδια στιγμή, σύμφωνα με τον Στέλιο Προσαλίκας, πρόεδρο της Πανελληνίας Ένωσης Μονάδων Φροντίδας Ηλικιωμένων, στα γηροκο-

μεία παρατηρείται ιδιαίτερα μεγάλη αύξηση των μοναχικών γερόντων. «Είναι είτε άνθρωποι που δεν έχουν παντρευτεί ποτέ ή που έχουν κάνει μόνο ένα παιδί ή που το παιδί τους ζει στο εξωτερικό». Όπως λέει, πάντως, λόγω κόστους ο οίκος ευγηρίας είναι λύση πολυτελείας. «Δεδομένου ότι δεν υπάρχουν δημόσιες δομές, οι περισσότεροι καταφεύγουν στη λύση της βοήθειας στο σπίτι, συνήθως με την πρόσληψη κάποιας αλλοδαπής κυρίας, η οποία όμως δεν μπορεί να διαχειριστεί επαρκώς τα προβλήματα υγείας του ηλικιωμένου. Αν ρωτήσετε τους διαχειριστές στις πολυκατοικίες της Αθήνας, θα έχουν όλοι να σας διηγηθούν από μια τέτοια περίπτωση. Είναι φαινόμενο των καιρών».

Και ο κ. Προσαλίκας θεωρεί ότι βρισκόμαστε μόλις στην αρχή του φαινομένου. «Παλιότερα οι οικογένειες έκαναν πολλά παιδιά, τα οποία αργότερα μοιράζονταν το κόστος της φροντίδας των ηλικιωμένων. Σήμερα, όταν μετά βίας υπάρχει ένα παιδί, τα πράγματα δυσκολεύουν. Το πρόβλημα θα φανεί περισσότερο όταν οι γονείς των νέων μεταναστών θα πατήσουν τα 85. Μέχρι τα 80 όλοι είναι καλά...». Ο Αντώνης Πολίτης τονίζει την ανάγκη οργάνωσης και δημιουργίας ενός είδους μητρώου, που θα καταγράφει τους μοναχικούς ανθρώπους ώστε να γνωρίζει ο κάθε δήμος πόσοι και ποιοι είναι. «Να γνωρίζεις ποιον θα ενημερώσεις ότι ο μπαμπάς έχει άνοια και διαταραχές στη συμπεριφορά, ποιος θα κινητοποιηθεί να τον προστατεύσει όταν φεύγει από το σπίτι», σημειώνει, καθώς όπως εξηγεί τα προβλήματα υγείας παραμένουν. «Ένας φροντιστής στο σπίτι δεν μπορεί να τα καταφέρει, ενώ ούτε το παιδί από μακριά μπορεί να τα διαχειριστεί», αναφέρει.

Οι ειδικοί θεωρούν κρίσιμο να μην υπάρχει απομόνωση αυτών των ανθρώπων. «Είναι σημαντικό να στήνονται γέφυρες επικοινωνίας με την τοπική κοινωνία και πρέπει αυτές οι γέφυρες να χτίζονται από νωρίς ώστε μετά να υπάρχει η δυνατό-

τητα πρόληψης. Τα ΚΑΠΗ μπορούν να παίξουν σημαντικό ρόλο σε αυτό, όπως και οι δήμοι. Να μην απομονώνονται οι ηλικιωμένοι στο σπίτι. Η απομόνωση στο σπίτι λειτουργεί πάντα αρνητικά. Μια υπηρεσία που θα πρέπει επίσης να ενισχυθεί είναι η φροντίδα κατ' οίκον», καταλήγει ο κ. Πολίτης.

Τα συστηματικά χαμηλά ποσοστά γεννήσεων και το υψηλότερο προσδόκιμο ζωής μετασχηματίζουν τη σύνθεση της ηλικιακής πυραμίδας σε ολόκληρη την Ευρώπη. Η Ελλάδα, πάντως, βρίσκεται ανάμεσα στα τρία κράτη με τον υψηλότερο δείκτη γήρανσης στην Ε.Ε. Σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία της Eurostat, οι άνω των 65 ετών αντιπροσωπεύουν το 21,8% του πληθυσμού της Ελλάδας, με το ποσοστό να έχει αυξηθεί κατά 3,1 ποσοστιαίες μονάδες από το 2008 (18,7%). Σύμφωνα με στοιχεία του καθηγητή Δημογραφίας και Διευθυντή του Εργαστηρίου Δημογραφικών και Κοινωνικών Αναλύσεων του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας Βύρωνα Κοτζαμάνη, στην Ελλάδα το ποσοστό των 85+ αγγίζει το 3,5% (το 1951 ήταν μόλις 0,04%), ενώ ο πληθυσμός των ατόμων ηλικίας 0-14 ετών από τα τέλη της δεκαετίας του 1990 υπολείπεται αυτού των 65 ετών και άνω (το 2018 οι 65 ετών και άνω ήταν κατά 800.000 περισσότεροι από τα άτομα 0-14 ετών).

Τέλος τις τελευταίες δεκαετίες, αναφέρει ο ίδιος, αυξάνεται και η μέση ηλικία όσων γυναικών αποκτούν ένα πρώτο παιδί (άνω των 31 ετών το 2018 έναντι 26 ετών στα τέλη της δεκαετίας του '80 και 29 ετών την δεκαετία του 1950) ενώ ταυτόχρονα άλλαξε ριζικά και η κατανομή των γεννήσεων ανά ηλικία της μητέρας καθώς, ενώ τέσσερις δεκαετίες πριν 1 στις 2 γεννήσεις προέρχονταν από μητέρες μεγαλύτερες των 30 ετών, σήμερα, το αυτό ισχύει για 2 στις 3 γεννήσεις.